

УДК 378.091.2-057.86

Катерина Осадча,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інформатики і кібернетики
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті на основі аналізу науково-методичної літератури та мережних джерел виокремлено існуючі в Україні моделі підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності: модель підготовки до тьюторської діяльності у дистанційному навчанні, розширена модель підготовки до тьюторської діяльності у дистанційному навчанні, тренінгова модель та авторські моделі (поетапної підготовки вчителя-гуманітарія до виконання тьюторських функцій, реалізації технології формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до діяльності тьютора, формування ціннісно-сислової готовності майбутніх викладачів до тьюторської діяльності).

Ключові слова: тьюторська діяльність, модель підготовки, професійна підготовка учителів.

In the article, based on the analysis of scientific and methodological literature and network sources, the existing model of teachers training for the implementation of tutoring activity in Ukraine is elaborated: a model of preparation for tutoring activity in distance education, an extended model of training for tutor activity in distance learning, a training model. The author's models are as follows: the gradual preparation of a teacher-humanities for the implementation of tutor functions in the system in distance education, the implementation of the technology for forming the readiness of students for pedagogical universities to the activities of the tutor, the formation of value-semantic readiness of future teachers to tutor activities, the preparation of the future teacher to organization subject-subjective interaction with elementary school students, preparation of future teachers for the individualization of pupil training, preparation of the future teacher to the school personally oriented upbringing primary school children, implementing pedagogical conditions of formation of future elementary school teachers to personally oriented teaching younger students.

Key words: tutoring activity, model of training, teacher training.

У зв'язку із попитом на тьюторські послуги в суспільстві педагоги та науковці України почали досліджувати проблему підготовки до тьюторської діяльності та здійснювати її на основі різних моделей. Окремі аспекти тьюторської діяльності досліджували М. В. Іващенко, Т. І. Койчева, О. В. Попович, А. К. Сучану, зокрема специфіка тьютора у дистанційному навчанні подана у працях К. Р. Колоса, В. М. Кухаренка, Р. В. Шарана, Б. І. Шуневича. Сучану А. К. виділяє три моделі підготовки майбутнього педагога: паралельна, інтегрована і послідовна. На її переконання паралельна модель будується за принципом паралельності всіх складових навчальної програми протягом усього терміну підготовки майбутнього учителя. В інтегрованій моделі базовою є ідея вивчення складових навчальної програми не лише одночасно, а й у взаємозв'язку з професійно доцільними змістовими модулями навчальних тем загалом та шляхи інтеграції теорії з практикою. Послідовна модель передбачає вивчення загальних і спеціальних навчальних дисциплін на першому етапі навчання, а поєднання предметів психолого-педагогічного циклу з навчальною практикою – на другому, завершальному етапі [12, с. 134]. Проте залишаються недослідженими моделі підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності у роботі зі школярами.

Мета статті полягає у аналізі теорії і практики підготовки педагогів до тьюторської діяльності та виокремленні моделей підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності, які існують в Україні. Це дозволить вивчити досвід підготовки педагогів до тьюторської діяльності для реалізації подальших досліджень.

Проаналізуємо моделі підготовки до тьюторської діяльності. Одна з таких моделей реалізувалася на базі ВНЗ у межах дистанційного навчання. Тьюторська позиція розглядалася як роль викладача, який здійснює підтримку і супровід студентів у процесі навчання за допомогою дистанційних технологій. Для того, щоб викладачі могли здійснювати таку роль, потрібно провести відповідну підготовку. Такою підготовкою зайнялися кілька ВНЗ України.

Зокрема, у Херсонському державному університеті у 2008 році було реалізовано підготовку викладачів до тьюторської діяльності. У рамках цієї підготовки на базі розробленої в університеті системи дистанційного навчання «Херсонський Віртуальний Університет» було розроблено дистанційний курс «Практикум тьюторів». Він мав на меті навчити викладачів або студентів старших курсів навчання керувати системою дистанційного навчання, створювати дистанційні курси та організовувати навчальний процес у системі. Як завдання курсу було поставлено формування основних понять та принципів дистанційної освіти, навчання роботі у системі дистанційного навчання «Херсонський Віртуальний Університет» Херсонського Державного Університету, формування навичок створення та проведення дистанційних курсів, організація

навчання у співробітництві, формування вміння навчатися і навчати дистанційно [2, с. 79–80].

У 2007 та 2010 роках Проблемною лабораторією дистанційного навчання НТУ «ХП» була організована підготовка учителів до здійснення тьюторської діяльності. Для цього був проведений шеститижневий дистанційний курс «Практикум тьютора», в якому додатково розглядалися сучасні соціальні сервіси, наприклад Twitter, Google Docs, та методи їх використання у навчальному процесі. З метою підготовки вчителів також було проведено 9 вебінарів, у форумі проведено обговорення проблемних питань, підготовлені необхідні інформаційні матеріали до дистанційного курсу слухача [7].

Приклади реалізації такої моделі підготовки дозволяють зробити висновок, що вона спрямована на напрацювання операційних умінь тьютора як викладача дистанційного навчання, тобто комплексу вмінь та навичок, пов'язаних із використанням технологій дистанційного навчання (ДН) у професійній педагогічній діяльності. Така модель орієнтована на підготовку викладачів (учителів) до роботи зі студентами у дистанційному середовищі і не охоплює психологічну, педагогічну та методичну підготовку та мотиваційний аспект. У цій моделі здійснюється підготовка викладачів (учителів) як лише осіб, які організують, проводять та керують процесом ДН.

Подібна модель підготовки тьютора дистанційного навчання, але з більш ширшим переліком вмінь, які систематизуються у 3-х компонентах готовності до тьюторської діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний), була застосована під час підготовки викладачів-тьюторів у 2014 році у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. Підготовка викладачів-тьюторів (організаторів) у рамках підвищення кваліфікації спрямовувалася на організацію ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи. Підготовка викладачів за цією моделлю складалася з таких модулів: основи інформатики, робота в обчислювальних мережах, особливості й технології ДН, розробка дистанційних курсів, організація навчально-пізнавальної діяльності в системі ДН, контроль у системі ДН та розробка тестів, якість і стандарти ДН [10].

У ході підготовки за такою моделлю було здійснено перевірку результатів формульованого етапу експерименту за змінами в рівнях сформованості мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційного компонентів готовності викладачів до тьюторської діяльності на основі кваліметричних показників до питань анкети. Як зазначає О. П. Муковіз, результати педагогічного експерименту показали, що майже у всіх викладачів у позитивну сторону змінилося ставлення до проблеми організації ДН, сформувалися стійкі знання з теорії ДН, використання і розробки технологій ДН у роботі зі студентами та організації неперервної

освіти, а також сформувалися необхідні вміння і навички розробки та впровадження технологій ДН [9, с. 228–233].

Проте не зважаючи на підтвердження ефективності запропонованої технології підготовки викладачів-тьюторів (організаторів) ДН, вона не дозволяє у повній мірі підготувати учителів до тьюторської діяльності, тому що заснована на окремій ролі тьютора дистанційного навчання у вищому навчальному закладі. Вона має відмінні специфічні особливості від діяльності тьютора з дітьми шкільного віку з метою роботи над індивідуальною траєкторією навчання, що не дозволяє її використовувати для широкої підготовки учителів до тьюторської діяльності.

Аналіз наукових публікацій та ЗМІ дав змогу виокремити таку модель підготовки до тьюторської діяльності, яку можна назвати тренінговою, тому що в її основі лежить система тренінгів, семінарів, майстер-класів, які можуть формуватися у рамках школи підготовки тьюторів. Можна навести кілька прикладів. Так, з 2014 року Академією інноваційного розвитку освіти («АІРо») було здійснено кілька заходів з підготовки тьюторів. Першим з них був курс для вчителів та методистів шкіл «Підготовка тьюторів з питань використання полімедійних технологій в освітній діяльності педагогічних працівників». Курсом було передбачено розгляд питань, пов'язаних з нормативно-правовим забезпеченням, психолого-педагогічними, методичними та організаційними аспектами, розробкою дидактичних і методичних матеріалів [11]. Протягом кількох років «АІРо» було проведено тренінги, зокрема: по роботі з інструментами Google та Google Classroom, з практичної діяльності андрагога, з управління конфліктами, з емоційної компетентності, з технології створення дистанційного курсу, зі STEM технології та мейкерпростору, з технологій діалогічної взаємодії тощо.

Іншим прикладом служить ініціатива освітньої інституції International Academy of Tutoring, яка з 2017 року пропонує програми професійного зростання, ефективні інструменти та методи роботи з дітьми і молоддю, в основі яких індивідуалізація навчальних і виховних процесів, щорічно проводить школи тьюторів. Програма школи тьюторів включає 4 модулі [1]:

– I модуль (2 дні, 16 годин) – «Введення до тьюторінгу» – ознайомлює із теорією тьюторінгу, досвідом ефективних тьюторських практик, антропологією і метою тьюторінгу та надає можливість підготувати й провести перший тьюторіал.

– II модуль (2 дні, 16 годин) – «Розвиваючий тьюторінг» – переважає виведення основ позитивної психології в тьюторінгу, поняття індивідуалізована освіта і розвиток талантів, методики підтримки талантів і сильних сторін підопічних, а також оволодіння вмінням визначення мети і мотивація та коучинговими інструментами в тьюторінгу.

– III модуль (2 дні, 16 годин) – «Науковий тьюторінг» –

ознайомлення з поняттями наукового тьюторінгу і плануванням наукової діяльності, есе як інструментом роботи з підопічним, навчання планування тьюторіалів та планування і підготовці циклів тьюторіалів, а також впровадження програм і тьюторських проєктів.

– IV модуль (2 дні, 16 годин) – «Розвиток тьютора» – надання розуміння щодо сутності розвитку тьютора, найчастіших складнощів, які спіткають тьютора у роботі, цінності в тьюторінгу та діяльності тьютора як лідера.

Діяльністю з підготовки тьюторів займається також громадська професійна організація «Тьюторська асоціація України (ТАУ)», яка спільно з Науково-освітнім центром «Платформа відкритої освіти» у рамках Всеукраїнського експерименту «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті» (наказ Міністерства освіти і науки України № 764 від 15.07.2015) організувала Інститут індивідуалізації і тьюторства. У 2017–2018 навчальному році Інститут індивідуалізації і тьюторства набирив перші групи для стаціонарного та дистанційного навчання за однорічною програмою підготовки тьюторів. Особливістю програми підготовки тьюторів в Інституті індивідуалізації і тьюторства є те, що, по-перше, тьюторство позиціонується як антропологія; по-друге, тьютор як методолог, який знає за яких підстав вибудовується логіка і сенс тьюторської діяльності; по-третє, тьюторству не можна навчити, бо це не тільки алгоритм, а ним можна «заразити».

Така модель, на нашу думку, не зважаючи на її ефективність, не характеризується системністю і фундаментальністю, які мають бути властиві підготовці майбутніх учителів до тьюторської діяльності. Як одні із форм підготовки у процесі навчання у ВНЗ можуть бути використані тренінги, школи, майстер-класи та інші подібні форми, проте як основна модель підготовки така модель не може бути використана.

Аналіз наукових досліджень дозволив виділити авторські моделі підготовки до тьюторської діяльності.

Запропонована у дисертаційному дослідженні Т. І. Койчевою методика поетапної підготовки вчителя-гуманітарія до виконання тьюторських функцій у системі дистанційної освіти передбачає впровадження моделі підготовки на основі сутності поняття «функції тьютора в системі дистанційної освіти». Модель зорієнтована на підготовку вчителя-гуманітарія, який був би у змозі виконувати такі функції: функцію консультанта, що виявляється в інформуванні, порадах слухачів, інформаційній підтримці навчання; функцію менеджера, яка реалізується в керівництві та мотивації слухачів, консультаціях та комунікаціях зі слухачами; функцію фасилітатора, що відтворюється в налагодженні та підтримці інформаційних зв'язків і взаємодії між слухачами та іншими учасниками системи дистанційної освіти, в урегулюванні різних проблем, розв'язанні конфліктів, адаптації слухачів до

нової форми навчання [6, с. 8].

Таким чином, модель підготовки вчителя-гуманітарія до виконання тьюторських функцій у системі дистанційної освіти, що окреслено у дослідженні Т. І. Койчевої зосереджена більшою мірою на діяльності тьютора в умовах дистанційного навчання, що обмежує сутність тьюторської діяльності, яка позиціонується нами як сукупність дій по реалізації індивідуальної освіти особистості школяра, спрямована на створення індивідуальної освітньої програми.

Розроблена В. М. Іващенкою модель реалізації технології формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до діяльності тьютора включає структурні компоненти готовності студентів педагогічного ВНЗ до діяльності тьютора та етапи технології формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до діяльності тьютора [5, с. 7]. У моделі автор акцентує увагу на діяльності тьютора лише в умовах дистанційного навчання, про що свідчать теоретичний і практичний компоненти, які включають знання дидактичних засад дистанційного навчання та вміння розробляти дистанційні курси, формулювати їх цілі та завдання, вибирати засоби подання дистанційного курсу учням тощо.

Описана у дисертаційному дослідженні А. К. Сучану модель формування ціннісно-сислової готовності майбутніх викладачів до тьюторської діяльності базується на виборі аксіологічного, компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів та таких принципів, як принцип актуалізації міжпредметних зв'язків, особистісного цілеутворювання та гуманістичної спрямованості взаємодії у підсистемі «викладач-студент». Змістовим ядром цієї моделі визначені педагогічні умови, за яких уможлиблюється позитивна динаміка формування ціннісно-сислової готовності майбутніх викладачів до тьюторської діяльності, а саме: переконання щодо значущості готовності до діяльності тьютора та важливості набуття досвіду її здійснення; реалізація тьюторської діяльності на основі оволодіння педагогічними знаннями й уміннями; організація позитивного спілкування у підсистемі «майбутній викладач-студент», домінантою котрого є педагогічна взаємодія [12, с. 108].

Проте, не зважаючи на докладну розробку та системність моделі та умов формування ціннісно-сислової готовності майбутніх викладачів до тьюторської діяльності, запропонованих А. К. Сучану, у центрі її дослідження перебували лише магістранти-гуманітарії з акцентуацією домінант їх саме викладацької діяльності у ВНЗ та пріоритетності їхньої ціннісно-сислової готовності до тьюторської діяльності.

У результаті аналізу досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності було з'ясовано, що деякі наукові праці висвітлюють її окремі аспекти. Зокрема, одними з особливостей тьюторської діяльності є суб'єктність, індивідуалізація, особистісно-орієнтований підхід. Тому вважаємо за доцільне звернутися до наукових

досліджень, що розкривають проблеми підготовки майбутніх учителів до суб'єктної взаємодії з учнями та запровадження індивідуального підходу у навчальному процесі.

Окремим аспектам підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності присвячено дослідження таких науковців, як О. О. Лінник (підготовки майбутнього вчителя до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями) [8], В. М. Єремеева (підготовка майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів) [4], Т. Р. Гуменникова [3] та Ю. Д. Шаповал (підготовка майбутніх учителів до особистісно-орієнтованого навчання школярів) [13]. Проте моделі, які запропонували О. О. Лінник, В. М. Єремеева, Т. Р. Гуменникова та Ю. Д. Шаповал, сфокусовані на формуванні лише окремого аспекту тьюторської діяльності (суб'єктність, індивідуалізація, особистісно-орієнтований підхід) і лише у вчителів початкової школи.

Таким чином, на основі аналізу теорії і практики підготовки педагогів до тьюторської діяльності ми виокремили такі моделі підготовки: модель підготовки до тьюторської діяльності у дистанційному навчанні, розширена модель підготовки до тьюторської діяльності у дистанційному навчанні, тренінгова модель підготовки до тьюторської діяльності. Серед авторських моделей ми виділили модель поетапної підготовки вчителя-гуманітарія до виконання тьюторських функцій у системі дистанційної освіти (Т. І. Койчевою), модель реалізації технології формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до діяльності тьютора (В. М. Іващенко), модель формування ціннісно-сислової готовності майбутніх викладачів до тьюторської діяльності (А. К. Сучану), модель системи підготовки майбутнього вчителя до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи (О. О. Лінник), педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів (В. М. Єремеева), структурно-процесуальна модель підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання молодших школярів (Т. Р. Гуменникова), технологія реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів (Ю. Д. Шаповал).

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробленні ефективної моделі професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Academy of Tutoring – Зростаємо разом! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tutor.org.ua>
2. Гнедкова О. О. Особливості навчання тьютора дистанційного навчання (на базі системи дистанційного навчання «Херсонський Віртуальний Університет» / О. О. Гнедкова, А. О. Козьмін //

- Інформаційні технології в освіті. – 2008. – № 2. – С. 79–84.
3. Гуменникова Т. Р. Теоретико-методичні засади підготовки педагога до особистісно орієнтованого виховання молодших школярів в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / Т. Р. Гуменникова. – К., 2011. – С. 38.
 4. Єрмеєва В. М. Педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Єрмеєва В. М. – К., 2002. – 20 с.
 5. Іващенко М. В. Формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до діяльності тьютора : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Іващенко. – Х., 2011. – 20 с.
 6. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. І. Койчева. – О., 2004. – 20 с.
 7. Кухаренко В. М. Відкриті дистанційні курси [Електронний ресурс] / В. М. Кухаренко. – Режим доступу : <http://2014.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=30>.
 8. Ліннік О. О. Система підготовки майбутнього вчителя до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 / Ліннік Олена Олегівна. – Старобільськ, 2016. – 373 с.
 9. Муковіз О. П. Динаміка готовності викладачів до тьюторської діяльності у ВНЗ III–IV рівнів акредитації / О. П. Муковіз // Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». – Харків, 2015. – Вип. 49. – С. 220–233.
 10. Муковіз О. П. Підготовка викладача до організації дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 6. – С. 26–30.
 11. Підготовка тьюторів з питань використання полімедійних технологій в освітній діяльності педагогічних працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airo.com.ua/vikoristannya-polimediynih-tehnologiy-v-praktichniy-diyalnosti>.
 12. Сучану А. К. Формування ціннісно-сміислової готовності до тьюторської діяльності у магістрів гуманітарних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сучану Ася Костянтинівна. – Кіровоград, 2016.
 13. Шаповал Ю. Д. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Юлія Дмитрівна Шаповал. – Х., 2007.